

נח

„ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלקים כן עשה“¹ איז פארשטאנדיק, אז דעם ציווי האט ער אויסגעפאלגט בשלימות אין אלע פרטים.

אויך קען מען ניט זאגן, אז וויבאלד דער אויבערשטער האט שוין געזאגט² אז ער וועט מאריך־אף זיין ק"כ שנה טאמער וועלן די אנשי דור המבול תשובה טאן³, דעריבער האט נח ניט געדארפט איילן צו אויפבויען די תיבה און ער האט זיך דערווייל עוסק געווען אין מעורר זיין בני דורו לתשובה [ובפרט אז ווען זיי וואלטן חוזר בתשובה געווען וואלט קיין מבול ניט געקומען]⁴ און עס וואלט בכלל ניט גויטיק געווען די תיבה] —

ווייל: (א) וויבאלד אז ביים ציווי „עשה לך גו“ איז ניט געזאגט געווארן קיין זמן ווען די תיבה זאל פארטיק ווערן איז פארשטאנדיק, אז ער האט עס גע-דארפט אפטאן וואס פריער: און ווי-באלד אז נח האט דעם ציווי מקיים געווען בשלימות (כנ"ל) איז ניט מסתבר, אז ער האט אפגעלייגט דעם קיום הציווי פון „עשה לך גו“ (אפילו צוליב מעורר זיין דורכדעם בני דורו לתשובה).

(ב) דערמיט קען מען נאך מסביר זיין פארוואס נח וואלט געקענט אפלייגן דעם בנין התיבה ביז נאענט צום סוף פון די ק"כ שנה (און דערוויילע זיך אפ-געבן מיט מעורר זיין אנשי דורו

א. בנוגע דעם זמן וואס האט געדויערט דער בנין התיבה דורך נח/ו, שטייט אין מדרש¹ אז „מאה ועשרים שנה הי' משתדל בה“, און אזוי בריינגט אראפ רש"י² בפירושו על התורה³.

דארף מען פארשטיין: ווי קומט עס אז נח האט זיך אזויפיל צייט פארזאמט מיט בויען די תיבה און ניט מקיים געווען דעם ציווי ה' ² „עשה לך תיבת עצי גופר וגו'“ בוריזות [ובפרט אז דאס איז געווען צוליב (זיין הצלה און) קיום כל העולם כולו] ?

און רש"י באווארנט עס ניט, אפילו ניט ברמז!

מען קען ניט זאגן, אז אין דעם פרט איז די הנהגה פון נח/ו געווען ניט כדבעי — וויבאלד אז דער פסוק איז מעיד „איש צדיק תמים הי'“. אפילו לויט דער דעה⁴ אז עס איז נאך „בדורותיו“ — איז דאך אבער בנוגע דעם בנין התיבה איז דער פסוק מסיים און מדגיש

(1) לקח טוב פרשתנו בתחלתו (ד"ה תמים הי' כ"ו). וראה הערה 3.

(2) פרשתנו ו, יד.

(3) בתנחומא פרשתנו (ה בסופו) „א"ר הונא בשם רבי יוסי ק"כ שנה הי' מתרה הקביה בדור המבול שמה יעשו תשובה כיון שלא עשו תשובה א"ל עשה לך תיבת עצי גופר עמד נח ועשה תשובה ונטע ארזים כו' ואומר להן כו' והי' מתרה בהן. ומפשוטות הלשון משמע, שהק"כ שנה הוא זמן וענין בפ"ע ואינו שייך לבנין התיבה והתראתו של נח (ולהעיר מסדה"ד אלף תכב). אבל ראה עץ יוסף לתנחומא שם, שמפרש שההמשך „כיון שלא עשו תשובה א"ל עשה לך כו'“ הוא פירוש למ"ש לפניו (ש"ה) מתרה הקביה כ"ו. וראה לקמן הערה 9.

(4) סנהדרין קח, א. תנחומא פרשתנו ה. הובא בפרשי ר"פ.

(5) שם ו, כב.

(6) בראשית ו, ג.

(7) ת"א ות"י ופרשי שם.

(8) וראה פרשי פרשתנו ז, יב.

עס איז אַבער פֿאַרט נישט גלאַטיק: אויף צו מערער זיין ביי אנשי דורו די שאלה ותמי' „מה זאת לך“ האָט ער נישט גע- דאַרפט מאַרייך זיין אין דער מעשה הבני' — אויך אַן אויפגעבויטע תיבה וואָלט ביי זיי אַרויסגערופן די שאלה „מה זאת לך“¹¹ — איז הדרא קושיין לדוכתא: פֿאַרוואָס האָט נח געדאַרפט אַפּציען דעם קיום הציווי „עשה לך גו“ אויף אַ משך פון ק"כ שנה (היפך בתכלית פון זריזות), בעת ער האָט געקענט מקיים זיין דעם ציווי ה' און בויען די תיבה בזריזות גדולה, און דורך דער אויפגע- בויטער תיבה מערער זיין ביים דור המבול די תמי' „מה זאת לך“?

מזו מען זאָגט, אַז דער ענין פון „עשה לך תיבת גו“ גופא מאַנט אַז עס זאָל גע- דויערן ק"כ שנה; און ווי ס'איז אויך משמע פון לשון „ולמה הטריחו בבנין זה כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה ושואלין אותו וכו'“, אַז דער אויבערשטער האָט אים מלכתחילה מטריח געווען מיט אַ בנין וואָס מוז נעמען ק"כ שנה¹² כדי די אנשי דורו זאָלן זען, פֿרעגן און נתעורר ווערן בתשובה — און נישט אַז ער האָט צוליב דעם („שיראוהו .. ושואלין כו'“) אויסגעצויגן דעם בויען ביז ק"כ שנה.

ג. איז דער ביאור בזה — בפשטות:

עשה לך איז דער טייטש (בפשטו של מקרא) דו זאָלסט טאָן¹³ (און ווי דער אַברבנאל זאָגט: „עשה לך, כלומר שנה

לתשובה) — עס בלייבט אַבער נישט פֿאַרשטאַנדיק: פֿאַרוואָס האָט נח גע- דאַרפט זיך עוסק זיין אין בנין התיבה דעם גאַנצן משך זמן פון ק"כ שנה?

ב. דער ביאור אין דעם בפשטות איז, לכאורה, ווי רש"י אַליין איז מפרש (ועד"ז אין מדרש¹⁰), אַז דער טעם וואָס דער אויבערשטער האָט אנגעזאָגט נח'ן ער זאָל בויען אַ תיבה — כאַטש אַ „הרבה ריוח והצלח לפניו ולמה הטריחו בבנין זה“ — איז געווען „כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה ושואלין אותו מה זאת לך והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישובו“.

קומט אויס, אַז דער בנין התיבה און מערער זיין אנשי דורו לתשובה זיינען נישט קיין צוויי באַזונדערע ענינים, נאָר ס'איז היינו הך: דער עצם פעולת הבני' פון דער תיבה איז געווען אַ מיטל צו מערער זיין זיי לתשובה.

און וויבאַלד אַז דאָס איז געווען דער טעם פון דעם ציווי „עשה לך תיבת גו“, איז פֿאַרשטאַנדיק, אַז דאָס וואָס נח האָט זיך פֿאַרזאָמט מיט בנין התיבה איז נישט קיין הנהגה פון היפך הזריזות אינעם קיום הציווי, נאָר דווקא דאָס איז דער אמת'ער אופן פון קיום הציווי (וויבאַלד אַז די מטרה פון עשיית התיבה איז „כדי שיראוהו כו' אולי ישובו“).

(9) להעיר שבתנחומא שם, מדובר רק על (אריכות) הזמן שה' עוסק בנטיעות הארצים וגדילתן וקציצתן. ובפדרא פכ"ג: רבי תנחומא אומר חמשים ושתים שנה עשה נח בתיבה (וראה רד"ל שם). וראה סדר הדורות אלף תרנז.

(10) באריכה יותר — אגדת בראשית פ"א, ב. תנחומא (באבער) בראשית לו. וראה פדרא ומדרש לקח טוב שם.

(*) וראה אגדת בראשית שבעה ערה הבאה.

(11) כן משמע קצת בסנהדרין (שם) שאיתא שם „תיבה זו למח“, ולא כבאגדת בראשית ותנחומא שם „מה אתה עושה“.

(12) וכן משמע במדרש לקח טוב שם „כי מאה ועשרים שנה ה' משתדל בה“.

(13) ובפרט שכאן אין לפרש: אתה משתמש בה ולא אחר (ראה רש"י בהעלותך י' ב) — אבל ראה לקמן בפנים ס"ה.

געטאן¹⁹, האט אבער נח ניט געקענט מאכן א שליח אויף בנין התיבה, היות אז ביי א בן-נח איז ניטא דער גדר פון שליחות²⁰ (באופן הנ"ל, אז שלוחו זאל זיין „כמותר“),

ובמילא איז קיין חידוש ניט, וואס הגם נח האט מקיים געווען דעם ציווי ה' צו בויען די תיבה מיט גרויס זריזות, האט עס פונדעסטוועגן געדויערט א משך זמן פון ק"כ שנה; אדרבה: טוענדיק איינער אליין, איז גאר א וואונדער וואס די גאר גרויסע בוי-ארבעט האט ביי אים גענומען ניט מער ווי ק"כ שנה!

ד. ביים ראגאטשאווער¹⁵ געפינט מען בנדוד' צוויי סברות — צי ביי עשיית התיבה איז די מצוה געווען די פעולת הבנין, אדער „המצוה הוה המציאות לא הבנין“ (אז עס זאל זיין א געבויעטע תיבה).

ווייל אז דאס איז תלוי אין דעם טעם הציווי צו מאכן די תיבה:

אויב די מטרה פון דער תיבה איז געווען נאר די הצלה פון מי המבול, איז אין דער פעולת הבנין דהתיבה פאר זיך ניטא קיין תוכן און די גאנצע זאך איז די מציאות פון דער תיבה:

אבער אויב מ'זאל זאגן, אז די התעסקות אין בנין התיבה איז געווען מיט דער כוונה „כדי שיראוהו וכו' ושאלין וכו' אולי ישובר“, איז דער בנין

בעצמו יעשה התיבה ולא יצוה לעשותה (לאחרים) — דער ציווי איז געווען, אז נח אליין זאל בויען די תיבה¹⁴; און נאך-מער, לויט ווי דער ראגאטשאווער¹⁵ איז מסביר (ע"ד ההלכה), אז דארט וואו דער ציווי איז בלשון „עשה“ באשטייט די מצוה אין דער פעולת העשי' גופא (ועד"ז ביי אן עבירה, אז דארט וואו דער אנזאג אויפן איסור שטייט בלשון עשי' איז מען עובר דורך דער עשי' בפר"מ, אבער אויף דעם וואס ווערט אויפ-געטאן דורך א גרם איז ניטא קיין חיוב).

ועד"ז איז בנדוד' ביי עשיית התיבה¹⁶: וויבאלד אז ביים ציווי אויף עשיית התיבה שטייט „עשה לך“, אז די מצוה איז די עשי' גופא, במילא האט נח אליין געמוזט טאן די גאנצע ארבעט¹⁷ פון בנין¹⁸ התיבה

[וע"ד ההלכה האט ער עס ניט גע-קענט טאן דורך א שליח — ווארום אפילו מ'זאל זאגן, אז אויך די ציוויים בל' „עשה“ קען מען מקיים זיין דורך א שליח (און זיין פעולה ווערט פאר-רעכנט פונקט ווי דער משלח וואלט עס

14) משא"כ במעשה המשכן — שלא נאמר „לך“ וקדמה להציווי „וכן תעשו“ (תרומה כה, ט) ולאח"ז מפורש: כל חכם לב גר' ועשו את כל אשר צויתך (תשא לא, ו). וראה לקו"ש ח"א ע' 164 ואל"ך.

15) בצע"נ עה"ת עה"פ. וש"נ.

16) עיי"ש בצע"נ שמספקא ל' בנדוד' ע"פ פרשי' סוכה נב, ב. ובצע"נ לסנה' שם (הובא בצע"נ עה"ת שם) מכריע שבנדוד' אינו כן. וראה לקמן סעיף ד, ו.

17) משא"כ בלשון האברבנאל אינו מוכרח שס"ל שנה בעצמו ה" מוכרח לבנות הכל בעצמו, אלא בעיקר שלא יצוה לעשותה לאחרים והוא בעצמו לא יעשה כלום.

18) להעיר מלקו"ש ח"א ע' 183 בנוגע לבנין המשכן. ולהעיר מצע"נ לסנהדרין שם, והארכתי בזה גבי מקדש כו", ובמהד"ת (ג, ב). הובא בצע"נ עה"ת כאן) מחלף בין משכן ומקדש דכמשכן דוקא המצוה הוא העשי', הבנין כו'. ואכ"מ.

19) ולהעיר מהסברת גדרי השליחות אם הוה כעושה בעצמו ממש — ראה שרע אדה"ז ארח סרס"ג קרא ח. לקח טוב (להר"י ענגל) בתחילתו. ובכ"מ. וראה בהנשמן במפעצ"פ פ"ב ס"א יב. ואכ"מ.

20) כ"ה בצע"נ לסנהדרין שם. ועה"ת כאן, אם זה גדר שליחות גבי בנין. אבל ראה לקמן סעיף ז' ובהערה 38, 39.

ה. מען דארף נאך אבער פאר-
שטיין: רש"י בפירושו על התורה איז
דאך מפרש פשוטו של מקרא — וואס
איז דער הכרח ע"ד הפשט אז „עשה לך
תיבת גו" מיינט „הטריחו כו", אז נח
דארף אליין בויען די תיבה? ובפרט אז
עס איז שווער זיך פארשטעלן ווי קען
אין מענטש אייפבויען א תיבה פון:
שלש מאות אמה וגו'.

לכאורה איז שווער צו זאגן, כנ"ל, אז
דאס איז מצד דעם לשון „עשה לך" —
ווייל דער לשון (וכי"ב) געפינט מען
בכמה מקומות, וואו דאס מיינט (ע"פ
פש"מ) „לך, בשבילך" ²⁵, „לך,
משלך" ²⁶.

ויש לומר, אז רש"י הכרח איז פון
דעם סדר והמשך הכתובים ²⁷: דער ציווי
אויף עשיית התיבה שטייט אין פסוק
גלייך נאכן סיפור הפעולה ובנוגע לדור
המבול „קץ כל בשר בא לפני גו' והנני
משחיתם את הארץ" ²⁸ — און פאר דעם
פסוק „ואני הנני מביא את המבול מים
גו" ²⁹ וואו ער איז מפרט אין וואס פאר
אן אופן דאס וועט זיין ³⁰ — דערפון
לערנט רש"י ארויס אז דער ציווי „עשה
לך תיבת גו" איז ניט (נאר) צוליב דער
מציאות התיבה, דעם נפעל, ער זאל

גופא א מצוה (ווייל דאס ברענגט צו
תשובה ³¹).

עפ"ז קען מען מסביר זיין, אז דאס איז
כוונת רש"י מיט זיין פירוש „(הרבה
ריוח והצלה לפניו) ולמה הטריחו בבנין
זה כדי שיראוהו וכו'": מיטן אריכות
הלשון „ולמה הטריחו בבנין זה" איז
רש"י אויסן צו מבאר זיין, אז די קשיא
איז ניט נאר פארוואס האט דער
אויבערשטער אויסגעקליבן דוקא דעם
אופן פון הצלה און ניט אן אנדער אופן
פון „ריוח והצלה".

— ווייל אין דרך הפשט איז דאס ניט
קיין (גרויסע) קשיא: אין דרך הטבע איז
א תיבה דער מיטל צו ניצל ווערן פון א
מבול מים [וואס דערפאר ברענגט טאקע
ניט רש"י דעם לשון פון מדרש ³² „וכי
לא ה' יכול הקב"ה להציל את נח
באמונתו ובדבורו או להעלותו לש-
מים"] —

נאר בעיקר „ולמה הטריחו בבנין זה":
פארוואס האט נח אליין זיך געדארפט
מטריח זיין בבנין התיבה ³³; ד.ה. וואס
איז די כוונה אין דעם וואס דער בנין
גופא איז א מצוה, און וואס דערפאר
האט נח אליין זיך געדארפט מתעסק זיין
מיט דעם?

אויף דעם ענטפערט רש"י „כדי
שיראוהו כו" — אז די טרחא אינעם
בנין איז צוליב מעורר זיין לתשובה,
ובמילא איז מובן פארוואס די מצוה בא-
שטייט אין עצם בויען די תיבה ³⁴.

(21) אף שגם התיבה עצמה י"ל שמעוררת תמי
ובמילא מעורר אותם לתשובה (כדלעל סעיף ב') —
ראה לקמן הערה ²⁴.
(22) אגדת בראשית שם. וראה תנחומא באבער
שם.

(23) להעיר מפרשי בראשית ה, לב.
(24) כי מכיון שהציווי על בנין התיבה הוא [לא
בשביל ההצלה — שהרי „הרבה ריוח והצלה לפניו"

— אלא] חובת גברא (על נח) לעוררם לתשובה, הרי
מובן, שכ"ז שצ"ל הפעולה לעוררם כר צ"ל פעולתו
של נח בבנין התיבה: משא"כ ההתעוררות כר ע"י
תיבה בנוי (כנ"ל סיב) — הרי (נוסף לזה שיל
שאינו דומה להתמי שמתעוררת ע"י אריכות פעולת
הבנין, הנה) אין בזה פעולה התמידית של נח
הגורמת להתעוררות כו'.

(25) ראה רד"ק עה"פ.
(26) ראה פרשי בהעלותך שם. סוכה ט, סע"א.
כו, ב. ובכ"מ.
(27) להעיר ממשכיל לדוד לפרשי עה"פ.
(28) ו, יג.
(29) שם, יז.
(30) ורק דש"י מפרשו לפניו (בראשית ו, ז).

גו" איז מוכח אז די מצוה איז די פעולה, כנ"ל סעיף ה' [און דעריבער געפינט מען אויך אין מדרשי התורה³⁴ אז די התעסקות אין בנין התיבה איז געווען כדי לעורר לתשובה (ובמילא — אז דער עצם בנין איז די מצוה)].

משא"כ בפירושו על הש"ס³⁵ נעמט אן רש"י ווי עס קומט אויס מצד שיטת הגמרא (ההלכה) — אין ש"ס³⁶ (א) ווערט נאָר געזאָגט אז "שה" נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה כו", ניט פאַרבינדנדיק דעם ענין (ההוכחה וההתעוררות לתשובה) מיט דעם בנין התיבה; און אפילו פון המשך הגמרא (אמרו לו זקן תיבה זו למה איל הקב"ה כו') איז משמע אז זייער שאלה איז געווען אויף תיבה זו, מציאות התיבה³⁷. (ב) עס ווערט אין גמרא ניט דערמאנט אז די עשיית התיבה האָט גענומען ק"כ שנה.

און פון דעם איז רש"י'ס הוכחה, אז לויט שיטת הש"ס איז בנין התיבה

האָבן א תיבה צו ראָטעווען זיך פון דעם "מבול מים", נאָר אז די פעולה, דער עצם מעשה הבני' איז (אויך) א מצוה וענין בפ"ע, א התראה לדור המבול.

ו. שוין גערעדט כמה פעמים, אז דער דרך פון פירוש רש"י על התורה איז ניט אינגאנצן פונקט ווי דרך פירוש על הש"ס. כאָטש אז אין ביידע איז ענינו לפרש ע"פ פשוטו³¹, איז אָבער ניט גלייך "פשוטו" פון ש"ס — לימוד ע"ד ההלכה כו', צום "פשוטו" פון מקרא — לימוד פשט הכתובים, זיי זיינען צוויי באַזונדערע אופני לימוד. דעריבער קען מען ניט פרעגן א סתירה פון פירוש רש"י על התורה לפירושו על הש"ס.

און דאָס איז אויך מודגש בענינינו: אין מס' סוכה³² זאָגט רש"י, אז שם האָט געבויט די תיבה צוזאַמען מיט נח'ן, און דער ראָגאַטשאָווער³³ איז פון דעם פירוש רש"י מדייק דעם הכרח, דהמצוה הוה המציאות לא הבנין — פאַרקערט ווי עס קומט אויס פון פירוש דרש"י על התורה (כנ"ל סעיף ד').

דער ביאור אין דעם: לויט פשש"מ איז נישטאָ קיין רמז פון לשון הכתובים אז שם האָט אים געהאַלפן; אדרבה: פון דעם וואָס דער פסוק איז מסיים³, ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלקים כן עשה איז משמע, ווי רש"י לערנט בפירושו על התורה, אז נח אַליין האָט געבויט די תיבה.

און דאָס איז אויך מתאים מיט דער משמעות פון המשך הכתובים על אתר: פון דער הקדמת הציווי "עשה לך תיבת

(34) אגדת בראשית ותחומא הגיל.

(35) לכאורה י"ל עוד, שהציווי "עשה לך תיבת גו" הוא רק על עצם בנין התיבה, משא"כ ההכנות להבני' — נטיעת ארזים השקתו קציצתו ועשיית הקרשים כו' — ה' אפשר שיעשה גם ע"י אחר (שם) * [אלא שבנוגע לנטיעת הארזים כו' אא"פ לומר לכאורה שה' ע"י שם שהרי גם יפת בנו הגדול לא ה' בן מאה לפני המבול (פרש"י בראשית ה, לב)] — אבל אינו מתיישב בל' רש"י סוכה שם: "וקראו חרש ע"ש בנין התיבה שבנה עם אביו".

(36) סנהדרין קח, סעיף ואלף.

(37) ויתירה מזו: מהמשך הגמרא שם (בעמוד ב') "שה' נח הצדיק מוכיח אותם כו' והיו מבזין אותו אמרו לו" — משמע, שתוכחה שלו היתה ענין בפ"ע ולפני שהיו אומרים לו "תיבה זו למה".

(*) עפ"י אולי יש ליישב (ראה רד"ל שם) מה שאיתא בפדר"א שם בשם ר' תנחומא חמשים ושתים שנה עשה נח בתיבה (ועודו בסדר הדורות שם) — כי הפעולות לפניו כריתת הארזים כו' עשה ביחד עס בנו שם.

(31) ראה יד מלאכי כללי רש"י וכו' בתחלתו, ושי"ן.

(32) נב, ב ד"ה וכהו צדק, הובא בצפצפ"נ עה"ת ולסנהדרין שם.

(33) צפצפ"נ לסנהדרין שם.

ובמילא איז מוכן אז נח האט אליין געמוזט בויען די תיבה.

ח. שוין גערעדט פיל מאל אז אלע פירוש'ס אויף איין פסוק האבן א שייכות צווישן זיך. ועד"ז בנדר"ד: בנוגע „עשה לך“ זאגט דער ראגאטשאווער ¹⁵ „לך — משלך“, אז נח האט געמוזט בויען די תיבה פון זיינע אייגענע נכסים. דארף מען זאגן, אז דער פירוש אין „עשה לך“ איז פארבונדן מיטן פירוש הנ"ל — אז ער האט עס אליין געדארפט טאן, ווייל דער עצם בנין התיבה איז די מצוה.

וועט מען דאס פארשטיין בהקדים, אז ענלעך צו לשון הנ"ל (ביי דער תיבה) געפינט מען אויך בא סוכה

וואס די ביידע ענינים האבן א שייכות צווישן זיך, ווי חסידות ⁴¹ איז מבאר, אז סוכה איז בדוגמת תיבת נח, ווייל ביידע איז ענינם שלום ⁴²; אין תיבת נח זיינען געווען אלע מיני חיות צוזאמען און פונדעסטוועגן האט דארט געהערשט א מצב פון שלום, א מעין פון „לא ירעו ולא ישחיתו“ ⁴³; און עד"ז איז סוכה ענינה שלום — ופרוש עלינו סוכת שלומך, ביז אז חז"ל ⁴⁴ זאגן „כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת“

— חג הסוכות תעשה לך ⁴⁵.

זעט מען, אז די ענינים הנ"ל ביי דער תיבה (א) אז דער עצם בנין התיבה איז א מצוה, (ב) אז עס דארף זיין „עשה לך

(41) ד"ה כי פדה לאדה"ו (סה"מ אתהלך לאוניא ע' נז, ועם הגהות — באוה"ת פרשתנו תרט"א, א ואילך) — „ששניהן בבחי' בינה כנו' בוהר“, המשך וככה תרל"ז פצ"ה „נודע כי סוכה ותיבת נח ענינם אחד הוא“.

(42) וראה ד"ה בסוכות תשבו תשל"ז פ"ד (נדפס בספר המאמרים — מלוקט ח"א ע' קצו).

(43) ישע"י יא, ט.

(44) סוכה כז, ב.

(45) ראה טז, יג.

געווען נאך צוליב הצלה, און דער ענין פון מעורר זיין אנשי דור המבול צו תשובה איז אן ענין בפ"ע (ניט פאר-בונדן מיט עשיית התיבה); ד.ה. די מצוה איז די מציאות התיבה, דער נפעל, ובמילא איז ניט געווען קיין חוב אן נח אליין זאל בויען די תיבה און ער האט זי געקענט בויען צוזאמען מיט אנדערע (שם וכיו"ב).

ז. עוד יש לומר: אויך רש"י בפי-רושו על הש"ס האלט אז די מצוה איז דער בנין התיבה (און ניט נאך די מציאות התיבה) — נאך ער האלט (כדעת הפוסקים ³⁸) אז א ב"נ קען ווערן א שליח פאר א ב"נ כמותו ³⁹, וואס דעריבער קען די השתתפות פון שם אין בנין התיבה פאררעכנט ווערן פונקט ווי נח אליין וואלט די תיבה געבויט, ווי-באלד שם האט דאס געטאן בשליחותו פון נח'.

משא"כ בפירושו על התורה, נעמט רש"י אן לויט פשט"מ, אז בשעת ס'איז דא א ציווי אויף איינעם אז ער זאל טאן א פעולה קען ער דעם ציווי ניט מקיים זיין דורך א שליח (כמשנ"ת במק"א ⁴⁰).

(38) שו"ת משנת בנימין סצ"ז, ש"ך ח"מ סרמ"ג סק"ה. ארעא דרבנן אות א' ס"ה. וראה מחנ"א הל' שלוחין ס"ד דאף שבירושלמי דמאי ותרומות משמע דאין עכ"ם יכול להיות שליח לחבירו וכו' (כמו שהקשה הגמ"א „אריח סתמ"ח סק"ד ומלי"מ (רפ"ב מהל' שלוחין)). הנה מבבלי ע"ז (נג, ב) משמע דיש שלוחות (אבל ראה ברכ"י אה"ע ס"ה סקט"ז. לקיש ח"א ע' 147 הערה 56). וראה ברכ"י שם, פתחי תשובה שם סק"ג — דכן הוא דעת כמה פוסקים. (39) וראה עפרא דארעא שם דגם לדעת החולקים (מג"א שם. ב"ש אה"ע שם סק"ט. ועוד. וכ"ה דעת אדה"ו א"ח סתמ"ח ס"י"א. וראה ברכ"י ופתחי תשובה שם. שד"ח כללים מערכת א' כלל מ') — י"ל דקודם מ"ח דהכל בגדר ב"נ כולם שוים דיש שלוחות מאדם לחבירו.

(40) לקיש ח"ט ע' 39 הערה 27.

— נח'ס תיבה, משא"כ בסוכה איז „אדם .. יוצא י"ח בסוכתו של חבירו (א סוכה שאולה)“⁵⁵ וואָרום „הרי היא כשלו“⁵⁶.

ט. וי"ל אַז דאָס איז פאַרבונדן מיט דעם כללות'דיקן ענין העבודה פון נח בשייכות צום מבול, ובהקדים וואָס דער זהר⁵⁷ איז מבאר אינעם חילוק ההנהגה פון נח'ן און די צדיקים וואָס זיינען גע-ווען נאָך אים, אַז נח האָט ניט מתפלל געווען על דורו „לא בעא רחמין על עלמא“, און דעריבער ווערן די מי המבול אָנגערופן⁵⁸ „מי נח“, „דב' הוּו תליין, דלא בעי רחמי על עלמא“; משא"כ די צדיקים וואָס נאָך אים האָבן זיך מוסר נפש געווען אויף בני דורם — ווי מען געפינט באַ משה רבינו וואָס האָט געזאָגט⁵⁹ „ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת“.

וואָס לכאורה קען מען דערויף פרעגן: די חז"ל זאָגן דאָ, כנ"ל⁶⁰, אַז נח האָט מוכיח געווען בני דורו און זיי מעורר געווען לתשובה. זעט מען דאָך אַז אים האָט געאַרט דער מצב פון בני דורו — היינט פאַרוואָס האָט ער אויף זיי ניט מתפלל געווען און מעורר געווען רחמים?

איז דער ביאור אין דעם: די תוכחה פון נח'ן איז געווען בעיקר ניט מצד זיין מסנ"פ פאַר אַנשי דור המבול, נאָר בכדי צו מקיים זיין דעם ציווי ה'.

משלך⁶¹, (ג) און אַז די תיבה, דער נפעל איז געווען צוליב הצלה] — איז דוגמתם אויך דאָ ביי סוכה:

(א) עצם עשיית סוכה איז אַ מצוה⁶², ביז אַז לויט דעם ירושלמי⁶³ דאַרף מען דערויף מאַכן אַ ברכה — „לעשות סוכה“. (ב) די סוכה דאַרף זיין „לך⁶⁴ משלך“⁶⁵. (ג) דער מכוון פון ישיבה בסוכה איז „למען“⁶⁶ ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בניי בהוציא אותם מארמצי⁶⁷, הם היו ענני כבודו שהקיפם בהם לצל לכל יכה בהם שרב ושמשי ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות העשויות לצל“⁶⁸.

אעפ"כ געפינט מען אַ חילוק צווישן זיי: (א) באַ דער תיבה האָט דוקא נח אליין געדאַרפט בויען די תיבה, משא"כ באַ סוכה וואָס כאַטש ס'איז אַ מצוה, קען אויך אַ צווייטער בויען⁶⁹ די סוכה פאַר עס⁷⁰. (ב) די תיבה מוז זיין „לך משלך“

46 ראה שו"ע אדה"ז א"ח סתרמ"א ס"א (ט"ז שם). ש"עשייתה אינה נמר המצוה שניקד המצוה כו". רמ"א ושו"ע אדה"ז שם סתריה. מצוה לתקן הסוכה כ" מצוה הבאה לידו כו". וראה פרש"י מכות ת, א ד"ה השתא. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ח. ועוד.

47 ברכות פ"ט ה"ג. וראה לקו"ש ח"י ע' 188 הערה 56, דגם להבדיל הי מצוה ולא פליג רק בנוגע לברכה.

48 לא רק לדעת ר"א (סוכה כז, ב) אלא גם להלכה (דעת חכמים שם) — שו"ע אדה"ז סתרל"ז ס"ג ובארוכה — לקו"ש ח"י ע' 348 ואילך.

49 להעיר מכלי יקר פרשתנו ו, כא.

50 שו"ע אדה"ז סתריה מטושי"ע שם.

51 אמור כג, מג.

52 ועי' בבב"ח (וכן משמע בשו"ע אדה"ז) שם שכוונה זו (וכן בציצית ותפליין) היא חלק מקיום המצוה ולא ככוונת שאר המצוות.

53 להעיר מהעמק שאלה לשאלות סקס"ט אות א.

54 להעיר משר"ע אדה"ז שם (סתרמ"א). ואם עושה אותה לאחרים הי ראוי שבעל הסוכה שישב בה בחג יברך שהחיינו בשעת עשייתה כו".

55 סוכה שם.

56 שו"ע אדה"ז שם (ס"י תרל"ז). וראה לקו"ש שם.

57 ח"א סז, ב ואילך. רנד, ב. ח"ג יד, ב ואילך.

58 הפטורת פרשתנו — ישעי' נד, ט. וראה

תרי"א ר"פ נח. אוה"ת שם סא, א ואילך. תרכ"ב, א

ואילך.

59 תשא לב, לב.

60 סנהדרין שם. ומדרשים ופרש"י הג"ל. וגם

בזהר שם ח"א סח, א.

בנין כפשוטו געווען נאָר דורך אים, און פון זיינע נכסים — „לך משלך“.

משא"כ לאחר מתן תורה ווען אידן זיינען געוואָרן אַ מציאות פון איין ציבור⁶², ובפרט לאחר שנכנסו לארץ ווען זיי זיינען נתחייב געוואָרן בערבות⁶³ זיי זיינען געוואָרן אַ „מציאות אחת נצחית“⁶⁴ וואָס יעדן אידן איז נוגע די מציאות פון דעם צווייטן אידן —

ובפרט ביי די מצוות אין וועלכע דער ענין האחדות שטייט בגלוי — ווי מצות סוכה, וואָס ענינה איז שלום (כנ"ל סעיף ח) — קען אויך די מעשה המצוה פון אַ צווייטן אידן פאַררעכנט ווערן ווי ער האָט דאָס געטאָן; אויך אַ סוכה של חבירו איז אין גדר פון „שלו ממש“ און ער איז יוצא ידי חובתו וויבאַלד זיי זיינען „כגוף אחד“⁶⁵.

(משיחת אדר"ח מר חשון תשל"ו)

וואָס דערפאַר שטייט אין חסידות⁶¹, אַז נח „לא נתן עצמו על זה אשר תוכחתו והתראותיו יפעלו עליהם לעוררם לתשובה“, ווייל מיט זיין תוכחה איז ער געווען אויסן בעיקר צו מקיים זיין דעם ציווי ה' וואָס ער איז נצטווה געוואָרן.

און דערפאַר „לא בעא (במסנ"פ כמשה) רחמין על עלמא“.

משא"כ משה רבינו, וואָס אים איז גע-ווען נוגע דער מצב פון אידן, ביז אַז זיי זיינען אים געווען נוגע פונקט ווי ער אַליין — האָט ער זיך מוסר נפש גע-ווען פאַר זיי, ער האָט מתפלל און מעורר רחמים געווען ביז צו זאָגן „ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת“⁶¹.

י"ד. און דאָס איז אויך דער חילוק צווישן תיבת נח און סוכות (שקיבל משה מסיני ומסרה כו'):

ענין הנ"ל, אַז ער האָט ניט געבעטן רחמים על בני דורו, האָט זיך אויסגע-דריקט בבנין התיבה: דעם ענין ההצלה (כפשוטו, פון מי המבול) — בנין התיבה — איז געווען (זי האָט געקענט אַריי-נעמען) נאָר נח ובני משפחתו, ניט בני דורו, ומהאי טעמא גופא איז אויך דער

62) שהרי אז יצאו מכלל ב"נ כו'. וראה נזיר סא, ריש ע"ב. צפע"נ מהד"ת יג, ב. עה"ת פרשתנו ע' מ. וראה בגליון המו"נ בצפע"נ דברים (ע' תז) „ואח"כ בשעת מ"ת חזרו ונעשו מהפרטים כלל אחד“. וראה צפע"נ מהד"ת צ, ב.

63) ראה סנהדרין מג, ב. ובפרשי שם. פרשי נצבים כט, כת.

64) שו"ת צפע"נ (ווארשא) סקמ"ג אות ב. מהד"ת שם.

65) ראה לקריש חייט שם, וש"נ.

61) סה"מ הי"ש ע' 29.

61*) בהנ"ל — ראה גם לקמן ע' 89 ואילך.

נח ב

ווי באוואוסט דער מאמר הצ"צ⁶, און דער קץ דביאת המשיח אויף שנת תר"ח, איז געווען דאס וואס עס האט זיך אין יענעם יאר אפגעדרוקט דער לקר"ת [ווייל דער אויפטו פון ביאת המשיח איז וואס דאמאלס וועט זיין „מלאה הארץ דעה את ה' גו"⁷]: און מיט עטלעכע יאר פריער האט זיך אפגעדרוקט דער תר"א (אין יאר תקצ"ז⁸) — וואס דוקא ווען דער לימוד (פון פנימיות התורה) איז אין אזא אופן, ווערט דער „תפרנסון"⁹ (פון ספרא דילך) און „יפוצו"¹⁰ פון די מעיינונג הבעש"ט, וואס זיין התגלות איז געווען¹¹ ארום שנת ת"ק¹²,

און אזוי האט זיך דאן אויך אנגע-הויבן א התפתחות יתירה אין די חכמות העולם.

דאָרף מען פאַרשטיין: בשלמא דאָס וואָס די התגלות פון פנימיות התורה איז

א. בשייכות צום פסוק: „בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה (וארובות השמים נפתחו)", שטייט אין זהר²: „ובשית מאה שנין לשתיאתה יתפתחו תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה כו" — אז אין די יארן פון שש מאות שנה פונעם אלף הששי וועלן זיך עפענען די שערי החכמה למעלה און די מעיינות החכמה למטה און די וועלט וועט נתתקן ווערן אויף צו קענען אריינקומען אין דעם אלף השביעי.

דער פירוש פון די צוויי ענינים „תרעי דחכמתא לעילא, ומבועי דחכמתא לתתא" [וועלכע זיינען מרומז אין פסוק הנ"ל: „נבקעו כל מעיינות תהום רבה (מבועי דחכמתא לתתא) וארובות השמים נפתחו (תרעי דחכמתא לעילא)"] איז: „חכמתא לעילא" מיינט חכמת התורה, און „חכמתא לתתא" — חכמות העולם³:

און ווי מיר זעען טאקע, אז אין דעם זמן הנ"ל איז געווען א התגלות יתירה אין חכמת התורה, פון פנימיות התורה⁴

(1) פרשתנו ז, יא.

(2) ח"א קיז, א. — בדפוסים שלפנינו לא הובא סיום הכתוב (וארובות השמים נפתחו). אבל בראיג הובא באוה"ח לזהר כאן, וכן בעטרת ראש (נה, א) משמע, שגריסי בזהר גם סיום הכתוב.

(3) ראיג שבעה הקודמת.

(4) ס' אשמורת הבוקר (שאלוניקי, תרי"ב) לזהר.

(5) ועייש בזהר (קוה, א): וכד יהא קריב ליומי משיחא אפילו רבי דעלמא זמינן לאשכחא טמירין דחכמתא כו. וראה דרך אמת שם. וראה בארובה שיחה שנדפסה בסוף המשך תרס"ו. לקריש ח"ז ע' 206 ואילך.

(6) ראה תורת שלום ע' 237.

(7) ישעי' יא, ט. ובארוכה — רמב"ם בסיום וחותם ספרו יד החוכה, עייש (ושם ה' תשובה רפ"ט).

(8) ראה היום יום ע' טז. ובכ"מ.

(9) לשון התקין (ת"ז בסופו). ובהקדמת מקדש מלך לזהר: יתפרנסון .. כשיפורש להם אמיתות מאמרי כו. ובכסא מלך (לחקיז שם): בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של) יתפרנסון כו יפורש מאמרי העמקים בהקדמות שגילה הארץ וליהר כו שייבנו כו כי הלומד גירסא בעלמא הגם שיש לו שר טוב כו עכ"ז הסגולה דבגני' וקראתו דדור היא כשיתפרנסון וילמוד פירוש המאמרים כו. — ראה גם כן הקדמת הרחי' לשער ההקדמות.

(10) אנהיג דהבעש"ט — נדפסה בסרס בן פורת יוסף. ובכ"מ.

(11) שנת תצ"ד (לקרד ח"א לא, א. ועוד).

(12) עיין אוה"ח ר"פ צו.